

TOPLUMSAL GÖSTERİLERDE KULLANILAN KİMYASALLARLA İLGİLİ TTB YAZIŞMALARI VE YANITLARI

Özet: Türk Tabipleri Birliği toplumsal olaylarda polis tarafından kullanılan kimyasallarla ilgili değişik tarihlerde farklı bakanlık ve kamu birimlerinden 4982 sayılı yasa uyarınca bilgi istemiştir. Bu sayıda TTB tarafından İçişleri Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğüne yazılmış metinleri ve verilen yanıtları belge ve bilgi özelliklerini düşünerek yayınlıyoruz.

Anahtar Sözcükler: Göz yaşartıcı gaz, Kimyasal

The Correspondence of Turkish Medical Association (TTB) on Chemical Riot Control Agents

Abstract: Turkish Medical Association, in accordance to the law nr. 4982, requested information from various ministries and state agencies on various dates about the chemicals used by police. In this issue, we publish the official writings by TTB to Turkish Ministry of Interior, Turkish Ministry of Defense and Turkish National Police and their replies, for documentation and information purposes.

Key words: Tear gas, Chemical.

TTB Merkez Konseyi gerek toplumsal olaylarda gerekse de farklı gerekçelerle canlılara/insanlara yönelik gaz kullanımına itiraz ve tepkilerini basın açıklamalarıyla kamuoyuyla değişik vesilelerle paylaşmış ve kınamıştır. Ancak aynı zamanda kullanılan maddelere yönelik bilgi isteyen girişimler de de bulunmuştur. Bu yazışmalara verilen yanıtların paylaşılması yararlı olacaktır. Bu sayıda belge olarak yer alan yazışmalar İçişleri, Milli Savunma Bakanlıkları ve Emniyet Genel Müdürlüğü Güvenlik Dairesi Başkanlığına TTB Merkez Konseyi tarafından iletilen yazılardan ve yanıtlarından oluşmaktadır. TTB Merkez Konseyinin Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Ekonomi Bakanlığı Dış Ticaret Müsteşarlığına kullanılan kimyasallarla ilgili yazışmaları sürmektedir. Yazışmalar 2011 ve 2013 yıllarında yapılmıştır.

Emniyet Genel Müdürlüğü Güvenlik Dairesi Başkanlığı'na (12.01.2011)

Bilindiği gibi Türk Tabipleri Birliği, kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. Kurucu kanun olan 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu gereğince, birçok görevinin yanı sıra, "tabipliğin kamu ve kişi yararına uygulanıp geliştirilmesini sağlamak,

halk sağlığının korunmasını sağlamak" gibi görevleri bulunmaktadır.

Meslek odamıza yapılan başvurularda, toplumsal gösterilerde zaman zaman "biber gazı" kullanıldığı, kullanılan maddenin değişik sağlık sorunlarına yol açtığı, gerek kişisel gerekse çevresel maruziyete bağlı yakınmalar ile sağlık kuruluşlarına başvurular olduğu bildirilmektedir.

6023 sayılı Kanun'un meslek odamıza verdiği görev ve sorumlulukları yerine getirebilmek için, "gaz" kullanımında, kullanılan maddeye bağlı etkiler ve komplikasyonların izlenebilmesi, riskli popülasyonlarda (çocuk, yaşlı ve solunum hastalığı olan kişiler vb.) koruma ve tedavi süreçlerine dayanak oluşturması amacıyla;

1- Kullanılan biber gazının kimyasal içeriği (Oleoresin Capsicum ve diğer gazlar ve katkı maddeleri tanım ve oranları olacak şekilde) hakkında,

2- Toksik etkili gazın insan sağlığı üzerine etkileri yönünden gazın uygulanma özellikler (miktar, süre, maruziyet oranı, maruziyet mesafesi) konusunda üretici bilgi ve önerileri hakkında,

3- Toksik gaza maruz kalan kolluk güçlerinin maruziyete bağlı olarak oluşan sağlık sorunları olup olmadığı, tedavileri ve buna bağlı iş gücü kayıpları (izin süreleri) hakkında bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çerçevede İstanbul Tabip Odası tarafından İstanbul Valiliği İl Emniyet Müdürlüğü'ne 17 Aralık 2010 tarihinde bir yazı yazılmış ve bilgi sorulmuştur. Ancak verilen yanıtta Emniyet Genel Müdürlüğü Güvenlik Dairesi Başkanlığı'na sorulması gerekliliği bildirilmiştir. Bu kapsamda konuya ilişkin bilgi ve belgelerin, Türk Tabipleri Birliği'ne ivedilikle gönderilmesini bekler, çalışmalarınızda başarılar dileriz.

TTB Merkez Konseyi Genel Sekreteri

Aynı tarihlerde benzeri bir bilgi talebi yazısı Milli Savunma Bakanlığına iletilmiş, Milli Savunma Bakanlığı konunun kendileri ile ilgisinin bulunmadığını ifade eden bir yanıt vermiştir

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü yanıtı (04.02.2011)

Türk Tabipleri Birliği'ne

İlgi: 12.01.2011 tarih ve 061/2001 sayılı yazınız. İlgide kayıtlı yazınız ile Teşkilatımızda kullanılmakta olan göz yaşartıcı gazlarla ilgili bilgi talepe edilmektedir.

Ülkemizin 1997 yılında taraf olduğu "Kimyasal Silahlar Sözleşmesi" gereğince bu sözleşmeye taraf olan tüm ülke Polis Teşkilatlarında olduğu gibi Ülkemizde de toplumsal karışıklık ve çatışmaların bastırılması amacıyla göz yaşartıcı gazlar kullanılmaktadır.

Söz konusu sözleşme çerçevesinde toplumsal olaylarda gaz kullanılması ülkemizde de 21 Aralık 2006 tarih ve 26383 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5564 sayılı "Kimyasal Silahların Geliştirilmesi, Üretimi, Stoklanması ve Kullanımının Yasaklanması Hakkında Kanun"un 2. Maddesinin (e) ve (f) bentlerinde belirtilen toplumsal olayların denetim altında tutulması ve iç karışıklıkların bastırılması da dahil olmak üzere asayişin sağlanmasıyla ilgili amaçların "yasaklanmamış amaçlardan" olduğu belirtilmekte olup, geçici etki meydana getiren kimyasal maddelerin toplumsal olayları denetim altında almak amacıyla kullanılmasında herhangi bir sakınca görülmemektedir.

142

Ayrıca, 2559 sayılı "Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu"nun 16'ncı maddesinde; "Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir. Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedeni kuvvet, maddi güç ve kanuni şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir" denilmektedir. Aynı maddenin 3'üncü fıkrasının (b) bendinde; "Maddi güç: Polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedeni kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fiziki engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını ifade eder" şeklinde tanımlanmaktadır.

Teşkilatımızda OC (Oleoresin of Capsicum - C₁₈H₂₇NO₃) ve CS (Orthochlorobenzylidenemalononitrile C₆H₄CHC(CN)₂Cl) gazı olmak üzere iki çeşit göz yaşartıcı gaz mühimmatı kullanılmaktadır.

İstanbul Tıp Fakültesi Farmakoloji ve Klinik Farmakoloji Anabilim Dalının OC gazı ile ilgili raporunda biber gazları ve tozlarının insan sağlığı üzerindeki etkilerinin hiçbirinin kalıcı olmadığı, bu bulguların o bölgenin suyla yıkandığında daha çabuk silinebileceği ifade edilmiştir.

Teşkilatımızda kullanılan göz yaşartıcı gazlar "Göz Yaşartıcı Gaz Silahları ve Mühimmatları Genelgesi"nde belirtilen esaslar doğrultusunda yalnızca bu konuda eğitim almış uzman personelimiz tarafından yetkili amirin emriyle kullanılmakta olup, personelimiz üzerinde kalıcı herhangi bir zarar meydana getirmemiştir.

Emniyet Genel Müdürü a. Emniyet Genel Müdür Yardımcısı

İki bin on üç yılında İçişleri Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğüne eş zamanlı olarak 07 ve 17 Haziran tarihlerinde aşağıdaki yazılar gönderilmiş, 27 Haziran tarihinde İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü yazıları yanıtlamıştır.

İçişleri Bakanlığı'na (07.06.2013)

Bilindiği gibi Türk Tabipleri Birliği, kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. Kurucu kanun olan 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu gereğince, birçok görevinin yanı sıra, "tabipliğin kamu ve kişi yararına uygulanıp geliştirilmesini sağlamak, halk sağlığının korunmasını sağlamak" gibi görevleri bulunmaktadır.

On güne yaklaşan bir süredir ülkemizde yaşanan toplumsal olaylar ve güvenlik birimlerinin olaylara müdahale süreci, bu olaylarda çeşitli kimyasal maddelerin “göstericileri dağıtmak” amacıyla kullanımını getirmiştir. Bu maddelerin yoğun olarak kullanımı, birçok sağlık sorununu ve sağlık etkileri ile ilgili soru ve kuşkuları ortaya çıkarmaktadır.

Meslek odamıza yapılan başvurularda, toplumsal gösterilerde “biber gazı” ve diğer göz yaşartıcı gazlar yanında “portakal gazı” kullanıldığı, kullanılan maddelerin değişik sağlık sorunlarına yol açtığı, gerek kişisel gerekse çevresel maruziyete bağlı yakınmalar ile sağlık kuruluşlarına başvurular olduğu bildirilmektedir.

6023 sayılı Kanun'un meslek odamıza verdiği görev ve sorumlulukları yerine getirebilmek için, “gaz” kullanımında, kullanılan maddeye bağlı etkiler ve komplikasyonların izlenebilmesi, riskli popülasyonlarda (çocuk, yaşlı ve solunum hastalığı olan kişiler vb.) koruma ve tedavi süreçlerine dayanak oluşturması amacıyla;

1- 31 Mayıs 2013 tarihinden itibaren ülke genelinde kullanılan kimyasal gazların kimyasal içeriği hakkında,

2- Bu süre içerisinde tüketilen toplam miktar hakkında,

3- Kullanılan gazların bilinen sağlık etkileri ve alınması gereken koruyucu önlemleri hakkında,

4- Toksik etkili gazın insan sağlığı üzerine etkileri yönünden gazların uygulanma özellikler (miktar, süre, maruziyet oranı, maruziyet mesafesi) konusunda üretici bilgi ve önerileri hakkında,

5- “Portakal gazı” adıyla bilinen gazın kullanılıp kullanılmadığı hakkında,

6- Toksik gaza maruz kalan kolluk güçlerinin maruziyete bağlı olarak oluşan sağlık sorunları olup olmadığı, tedavileri ve buna bağlı iş gücü kayıpları (izin süreleri) hakkında bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda konuya ilişkin bilgi ve belgelerin, Türk Tabipleri Birliği'ne ivedilikle gönderilmesini bekler, çalışmalarınızda başarılar dileriz.

TTB Merkez Konseyi Genel Sekreteri

İçişleri Bakanlığı'na (17.06.2013)

Toplumsal Olaylara Müdahale Aracı (TOMA) olarak kullanılan araçlarda, göstericilerin üzerine sıkılan tazyikli suyun içinde “ilaç” bulunduğu, ancak bunun kimyasal nitelikte olmadığı İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu tarafından açıklanmıştır.

Söz konusu “ilaçlı” suya maruz kalan kişilerde ciddi cilt yanıklarının görüldüğü meslektaşlarımızca tarafımıza iletilmiştir.

Gerek bu suya maruz kalan kişileri tedavi eden meslektaşlarımız gerekse kamuoyu tarafından Türk Tabipleri Birliği'ne kullanılan suya eklenen “ilacın” niteliğinin ne olduğu sorulmaktadır. Bilindiği üzere Türkiye'de ilaçların ruhsatı ve satışının denetlenmesi Sağlık Bakanlığı Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu aracılığıyla ya da Türk Eczacıları Birliği eliyle yürütülmektedir. TOMA'da kullanılan “ilaçların” niteliğinin tıbbi, zirai ya da hayvancılıkta kullanılıp kullanılmadığının, ilacın adının, bileşenlerinin ne olduğunun, ruhsatının nasıl alındığının tarafımıza bildirilmesini 4982 Sayılı Yasa kapsamında talep ederiz.

TTB Merkez Konseyi Genel Sekreteri

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü yanıtı (27.06.2013):

Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi'ne

İlgi : a) 07/06/2013 tarih ve 778/2013 sayılı yazınız.

b) 17/06/2013 tarih ve 804-805/2013 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazularınız ile Teşkilatımızda kullanılanmakta olan göz yaşartıcı gazlar ve Toplumsal Olaylara Müdahale Aracında kullanılan suyla ilgili bilgi talep edilmektedir.

Ülkemiz 1997 yılında “Kimyasal Silahlar Sözleşmesi” ne taraf olmuştur. Taraf olan tüm ülkelerin iç güvenlik teşkilatlarında olduğu gibi Ülkemizde de kargaşa bastırıcı gazlar sınıfından OC (Oleoresin of Capsicum) ve CS (O-Chlorobenzalmalononitrile) içerikli gaz mühimmatları kullanılmakta olup, toplumsal olaylarda belirtileri mühimmatlar haricinde

farklı içerikli bir mühimmat kullanılmamaktadır. Söz konusu sözleşme çerçevesinde toplumsal olaylarda göz yaşartıcı gaz kullanılması Ülkemizde de 21 Aralık 2006 tarih ve 26383 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5564 sayılı “Kimyasal Silahların Geliştirilmesi, Üretimi, Stoklanması ve Kullanımının Yasaklanması Hakkında Kanun” un 2. maddesinin (e) ve (t) bentlerinde belirtilen toplumsal olayların denetim altında tutulması ve iç karışıklıkların bastırılması da dahil olmak üzere asayişin sağlanmasıyla ilgili amaçların “yasaklanmamış amaçlardan” olduğu belirtilmekte olup, geçici etki meydana getiren kimyasal maddelerin toplumsal olayları denetim altına almak amacıyla kullanılmasında herhangi bir sakınca görülmektedir.

İstanbul Tıp Fakültesi Farmakoloji ve Klinik Farmakoloji Anabilim Dalının OC gazı ile ilgili raporunda, biber gazları ve tozlarının insan sağlığı üzerindeki etkilerinin hiçbirinin kalıcı olmadığı, bu bulguların o bölgenin suyla yıkandığında daha çabuk silinebileceği açık bir biçimde ifade edilmiştir.

Toplumsal olaylarda göz yaşartıcı gaz kullanan veya gaza maruz kalan personelimizden, bu mühimmatların kullanımına bağlı olarak bu güne kadar herhangi bir sağlık sorunu intikal etmemiştir.

Göz yaşartıcı gazların kullanımına ilişkin usul ve esasların tamamı, EGM'nin 2008/19 sayılı “Göz Yaşartıcı Gaz Silahları ve Mühimmatları” konulu genelgesi ve genelge ekinde gönderilen kullanım talimatları ile 25.08.2011 tarihli “Toplumsal Olaylarda

Görevlendirilen Personelin Hareket Usul ve Esaslarına Dair Yönerge”de son derece detaylı bir şekilde açıklanmış bulunmaktadır. İfade edilen mevzuat hükümleri gereğince, göz yaşartıcı gaz silahları ve mühimmatlar, orantılılık ilkesi gözetilerek kalabalığı dağıtacak veya etkisiz hale getirecek miktarda, yetkili amirin emriyle, sadece bu konuda eğitim almış uzman personel tarafından kullanılmaktadır. Amacı dışında kullanılan personel hakkında gerekli yasal işlem yapılmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) yapmış olduğu yargılamalar neticesinde vermiş olduğu kararlara göre de söz konusu gaz mühimmatlarının kullanımını insan haklarının korunması bakımından herhangi bir engel teşkil etmemektedir.

Gaz mühimmatları tüm illerimizin kullanımı için yeterli kadar alınmakta ve illerimizce uygun görülen miktarlarda kullanılmaktadır. Gaz mühimmatlarının alımları 4734 sayılı kanun kapsamında yapılmakta olup, yurt içi ve yurt dışından yeterliliğe haiz olan tüm firmaların katılımı ile gerçekleştirilmektedir.

TOMA'larda OC Gaz Solüsyonu, Sentetik yangın söndürme köpüğü ve gıda boyası kullanılmaktadır. TOMA'larda su atma sisteminin yanısıra istenildiğinde su topundan OC göz yaşartıcı gaz, gıda boyası ve köpük ile karıştırılmış su ile püskürtme yapılabilmektedir.

Bakan a. Müsteşar Yardımcısı